

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

REPUBLICA MOLDOVA

ALEGERI PARLAMENTARE

6 martie 2005

Raportul final al Misiunii de Observare a Alegerilor
OSCE/BIDDO

Varșovia
3 Iunie 2005

CUPRINSUL

I.	SUMAR.....	1
II.	INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI	3
III.	CONTEXTUL POLITIC	4
A.	PREZENTARE GENERALĂ	4
B.	PARTICIPANȚII LA ALEGERI	5
IV.	CADRUL LEGISLATIV.....	5
V.	ADMINISTRAREA ALEGERILOR.....	7
VI.	CAMPANIA ELECTORALĂ	10
VII.	MASS-MEDIA	12
A.	PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA MASS-MEDIA	12
B.	CADRUL LEGISLATIV PENTRU MASS-MEDIA	12
C.	REFLECTAREA ÎN ȘTIRI	13
D.	PROPAGANDĂ ELECTORALĂ NEGATIVĂ.....	15
E.	ÎNSTRUIREA ALEGĂTORILOR ÎN MASS-MEDIA	15
F.	PRESA SCRISĂ	15
VIII.	RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII.....	16
A.	RECLAMAȚIILE EXAMINATE ÎN INSTANȚELE DE JUDECĂȚĂ	16
B.	RECLAMAȚII EXAMINATE DE CEC	17
C.	RECLAMAȚII EXAMINATE DE CONSILIILE ELECTORALE DE CIRCUMSCRIPTIE.....	17
IX.	SOCIETATEA CIVILĂ.....	18
A.	ORGANIZAȚIILE LOCALE ALE SOCIETĂȚII CIVILE.....	18
B.	ORGANIZAȚII ALE SOCIETĂȚII CIVILE INTERNAȚIONALE.....	19
X.	PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE.....	19
XI.	PARTICIPAREA FEMEILOR	20
XII.	ZIUA ALEGERILOR	21
A.	VOTAREA	21
B.	NUMĂRAREA.....	23
C.	CENTRALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR	24
XIII.	RECOMANDĂRI	24
A.	CADRUL LEGISLATIV	24
B.	ADMINISTRAREA ALEGERILOR	24
C.	RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII.....	26
D.	CAMPANIA ELECTORALĂ ȘI MASS-MEDIA	26
E.	SOCIETATEA CIVILĂ ȘI OBSERVAREA ALEGERILOR	27
F.	PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE	27
G.	PARTICIPAREA FEMEILOR.....	27
XIV.	ANEXA 1. REZULTATELE ALEGERILOR	28
XIV.	ANEXA 2: ÎNCĂLCAREA TERMENILOR LIMITA DE CĂTRE INSTANȚELE DE JUDECĂȚĂ	29
	DESPRE OSCE/BIDDO	0

REPUBLICA MOLDOVA

Alegeri parlamentare

6 martie 2005

Raportul Final al Misiunii OSCE/BIDDO de Observare a Alegerilor¹

I. SUMAR

Dând curs invitației Ministerului Afacerilor Externe (MAE) al Republicii Moldova pentru a observa alegerile parlamentare din 6 martie, OSCE/BIDDO a dislocat o Misiune de Observare a Alegerilor (MOA) în ianuarie 2005. În ziua alegerilor, OSCE/BIDDO MOA și-a conjugat eforturile cu delegațiile din Adunarea Parlamentară a OSCE (AP OSCE), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentul European (PE) pentru a forma o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA) în scopul evaluării corespunderii desfășurării scrutinului din ziua alegerilor cu angajamentele OSCE, ale Consiliului Europei și cu alte standarde internaționale pentru alegeri democratice.

Deși alegerile parlamentare din 6 martie 2005 în Republica Moldova s-au desfășurat, în general, în conformitate cu majoritatea angajamentelor OSCE, a Consiliului Europei și cu alte standarde internaționale pentru alegeri democratice, nu au fost îndeplinite anumite angajamente și standarde indispensabile pentru un proces electoral cu adevărat competitiv. În mod specific, condițiile de desfășurare a campaniei electorale și accesul la mijloacele media nu au fost satisfăcător de echitabile. În această privință, s-au confirmat tendințele negative constatate încă de la alegerile locale din 2003.

Alegerile parlamentare au asigurat alegătorilor o selecție reală a opțiunilor, în timp ce un număr de partide din cadrul unui larg spectru politic au concurat în cadrul alegerilor. Cu toate că, campania electorală a fost de intensitate scăzută, în general, concurenții electorali au reușit să-și transmită mesajele electoratului. Unele prevederi legale restrictive și imixtiunea frecventă a autorităților publice, în special la nivel local au împiedicat eforturile de campanie ale unor concurenți, în special a partidelor de opoziție. Acest fapt a limitat accesul alegătorilor la informație într-o anumită măsură și ar fi putut diminua șansele lor de a face alegere în cunoștință de cauză.

Au parvenit rapoarte credibile de constrângere și exercitare de presiune asupra funcționarilor publici pentru a sprijini campania electorală a partidului aflat la guvernare, la fel și numeroase cazuri în care partidele politice au abuzat de resursele administrative. Au existat cazuri în care ofițerii de poliție și-au utilizat împuternicirile discreționare într-un mod care a întrerupt activitățile candidaților și susținătorilor partidelor, care făceau campanie electorală legală. Cazurile ulterioare de constrângere asupra mediului pre-electoral, care au rezultat din aceste acțiuni au majorat avantajele partidului de guvernământ și nu au servit la crearea de condiții egale de desfășurare a campaniei electorale.

¹ Acest raport este, de asemenea, disponibil în limba moldovenească. Totuși textul în limba engleză rămâne singurul document oficial.

Televiziunea de stat *Moldova 1*, unica televiziune din Moldova cu acoperire națională a manifestat o părtinire clară în favoarea partidului de guvernământ și nu și-a onorat obligațiunile de mijloc media public. Reglementările restrictive și uneori ambigue privind reflectarea campaniei electorale în mass-media electronică a limitat și mai mult accesul la informație a alegătorilor și a rezultat într-o reflectare rezervată nejustificat a campaniei electorale. Mass-media scrisă a exprimat o diversitate de opinii și a reflectat campania pe larg, însă aceasta a avut o răspândire și impact limitat.

Deși Codul Electoral oferă, în general, o bază corespunzătoare desfășurării unor alegeri democratice, acesta conține neajunsuri care necesită abordare înainte de desfășurarea alegerilor viitoare, conform recomandărilor oferite în comun de către OSCE/BIDDO și Comisia de la Veneția a Consiliului Europei.

În conformitate cu Codul Electoral, membrii organismelor de administrare a alegerilor nu pot fi afiliați politic. Comisia Electorală Centrală (CEC) este compusă din nouă membri care activează pe parcursul unui mandat de șase ani. Trei dintre ei sunt desemnați de Președinte, trei de Parlament și alți trei de Consiliul Superior al Magistraturii. În situația curentă din Moldova, șase membri ai CEC au fost de fapt desemnați de aceeași grupare politică. Câțiva judecători desemnați în Consiliile electorale de circumscripție, își îndeplineau în continuare funcția de judecători și puteau fi desemnați să soluționeze reclamații împotriva hotărârilor ale aceluiași Consiliu electoral de circumscripție, în așa fel fiind posibil un conflict de interese. Părțile implicate în alegeri au exprimat o lipsă de încredere în imparțialitatea CEC și a unor Consilii electorale de circumscripție.

În general, administrarea alegerilor la toate nivelele a fost asigurată în mod eficient și în conformitate cu cadrul legal. Cu toate acestea, în detrimentul transparenței, CEC a publicat doar unele din hotărârile sale în Monitorul Oficial, iar publicarea hotărârilor pe pagina de Internet oficială avut loc adeseori cu întârziere. Mai mult ca atât, CEC nu a publicat rezultatele votării de la secțiile de votare pe pagina de Internet oficială. În general, ar fi binevenit ca activitatea Consiliilor electorale de circumscripție și a secțiilor de votare să beneficieze de o îndrumare mai consecventă și instruire în timp util din partea CEC.

Reclamațiile și contestațiile legate de alegeri au fost în general, soluționate în conformitate cu cadrul legal. Cu toate acestea, instanțele de judecată în mod repetat nu au reușit să respecte termenii limită legali, iar anumite Consilii electorale de circumscripție nu au luat hotărâri asupra reclamațiilor în timp util, sau au decis să le transmită instanțelor de judecată fără a le examina.

Minoritățile naționale, care reprezintă în jur de 30 de procente din populația Moldovei au fost prezente pe listele majorității partidelor principale cu toate că romii au rămas slab reprezentați. Cu toate acestea, conform Legii privind partidele politice și organizațiile social-politice este practic imposibil ca partidele ce reprezintă minoritățile și interesele regionale să fie înregistrate. Ponderea femeilor care au acces în Parlament s-a dublat în comparație cu 2001, ele fiind de asemenea bine reprezentate în cadrul organismelor de administrare a alegerilor.

Societatea civilă, în mod special, “Coaliția 2005”, a avut un rol în aceste alegeri, efectuând o observare pe termen lung și dislocând aproximativ 2,200 de observatori în ziua scrutinului. Totuși,

atacurile verbale ale reprezentanților din conducerea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) la adresa „Coaliției 2005” indică necesitatea unei mai bune înțelegeri a rolului societății civile. În rezultatul reglementărilor insuficient de detaliate, reprezentanții a două ONG externe au încercat să efectueze observarea alegerilor în lipsa unei invitații oficiale și a avizului de acreditare, însă nu au reușit să o facă.

Ziua alegerilor s-a desfășurat în general calm și liniștit, și aproximativ 64,8% din alegători s-au prezentat la urne. Deși observatorii au făcut în general aprecieri pozitive cu privire la votare și numărarea voturilor, au semnalat faptul că unele proceduri nu au fost întotdeauna îndeplinite, în special, în timpul numărării. Adeseori, alegătorii erau înscriși pe listele suplimentare în ziua alegerilor – indicator al faptului că exactitatea listelor necesită îmbunătățire. Persoane neautorizate s-au implicat adeseori în procesul de votare și numărare a voturilor.

În mod regretabil, ca și la alegerile precedente, votarea nu s-a desfășurat la Bender și pe teritoriul aflat la est de râul Nistru care *de facto* nu se află sub controlul guvernului Moldovei din anul 1992. Totuși, pe teritoriul controlat de Chișinău au fost organizate nouă secții de votare pentru alegătorii din Transnistria, iar un număr de 8,200 de alegători din aceste localități au venit la urne în ziua alegerilor.

OSCE/BIDDO este gata să acorde sprijin autorităților și societății civile din Moldova, în scopul abordării îngrijorărilor identificate în aceste alegeri pentru ca autoritățile moldovene să-și îndeplinească obiectivul formulat de desfășurare a unor alegeri conform angajamentelor OSCE, Consiliului Europei și altor standarde internaționale pentru alegeri democratice.

II. INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI

Dând curs unei invitații Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova, OSCE/BIDDO a trimis în Moldova pe 26 ianuarie 2005 o Misiune de Observare a Alegerilor (MOA) pentru monitorizarea desfășurării alegerilor parlamentare din 6 martie. Ambasadorul István Gyarmati (Ungaria) a fost numit șeful misiunii care cuprindea 16 experți internaționali cu sediul la Chișinău și 16 observatori pe termen lung dislocați în Chișinău, și în șapte centre regionale (Edineț, Bălți, Orhei, Ungheni, Căușeni, Cahul și Comrat). Experții internaționali și observatorii pe termen lung au fost selectați din 17 state participante ale OSCE.

În ziua scrutinului, OSCE/BIDDO MOA și-a conjugat eforturile cu delegațiile din Adunarea Parlamentară a OSCE (AP), Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentul European (PE) pentru a forma o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA). MIOA a dislocat aproximativ 500 de observatori din 36 state participante la OSCE, inclusiv 63 de membri ai AP a OSCE, 38 de la APCE și 14 de la PE. Dl. Kimmo Kiljunen (Finlanda), Șeful delegației AP a OSCE a fost numit în calitate de Coordonator Special de către Președintele în exercițiu pentru a conduce activitatea observatorilor pe termen scurt. Dl. André Kvakkestad (Norvegia) a condus delegația APCE, iar dna Marianne Mikko (Estonia) a condus delegația Parlamentului European.

MIOA a observat alegerile pe întreg teritoriul Republicii Moldova în aproximativ 1,400 din numărul total de 1,970 de secții de votare și numărarea voturilor în aproximativ 140 de secții de votare. De asemenea, MIOA a observat sistematizarea voturilor în 24 de Consilii electorale de circumscripție.

OSCE/BIDDO MOA dorește să aducă mulțumiri Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova, Comisiei Electorale Centrale, altor autorități centrale și municipale, organizațiilor non-guvernamentale și persoanelor pentru cooperarea de care au dat dovadă pe parcursul perioadei de observare a alegerilor. OSCE/BIDDO MOA de asemenea, este recunoscătoare Misiunii OSCE în Moldova, reprezentantului special al Secretarului General al Consiliului Europei, la fel ca și altor organisme internaționale și ambasade acreditate la Chișinău pentru sprijinul acordat pe toată durata misiunii.

III. CONTEXTUL POLITIC

A. Prezentare generală

Moldova este o republică parlamentară. Parlamentul, care de asemenea alege Președintele este un organ unicameral și constă dintr-un număr de 101 deputați aleși pe un termen de patru ani.

Alegerile din 6 martie 2005 au constituit a patra alegere competitivă în Parlamentul Moldovei de la obținerea independenței țării în august 1991. Aceste alegeri au avut loc la încheierea mandatului ordinar al Parlamentului ales în 2001, în care Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) a deținut o majoritate confortabilă de 71 de mandate. Doar alte două formațiuni politice erau reprezentate în parlamentul care tocmai își termina mandatul: Alianța Braghiș cu 19 mandate și Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) cu 11 mandate. În urma alegerilor din 2001, PCRM a format Guvernul condus de Prim-ministrul Vasile Tarlev, iar în aprilie 2001, Parlamentul l-a ales pe liderul PCRM Vladimir Voronin în calitate de Președinte al Republicii Moldova.

În perioada dintre 2001 și 2005, Republica Moldova a beneficiat de o stabilitate instituțională și a asistat la schimbări esențiale, caracterizate de consimțământul partidelor politice de a ajunge la un acord social și consolidarea forțelor politice de centru. În același timp, în special, odată cu apropierea alegerilor a avut loc o înăsprire a relațiilor dintre partidul de guvernământ și opoziție. Situația s-a agravat pe fundalul unei noi scindării naționale în jurul problemelor de natură lingvistică și culturală, și de orientare geopolitică a țării.

Alegerile din 6 martie 2005, așadar s-au desfășurat într-un climat politic caracterizat de afirmații repetate din partea partidelor de opoziție despre intențiile lor de a nu recunoaște rezultatele alegerilor și de organizare a protestelor post-electorale pentru a denunța fraudele comise. În final, aceste proteste nu s-au materializat în ciuda reclamațiilor depuse de mai multe partide de opoziție la CEC și a afirmațiilor din partea partidelor de denunțare a legalității alegerilor.

Mai mult ca atât, nu a fost găsită nici o soluție la problema teritoriului la est de râul Nistru care, *de facto* nu se află sub controlul guvernului Moldovei din 1992. Mai multe inițiative de a găsi o soluție

și negocierile continue dintre Moldova, conducerea de la Tiraspol, Rusia, Ucraina și OSCE nu s-au încununat cu succes.

B. Participanții la alegeri

Un număr relativ mare de concurenți electorali a asigurat alegătorilor o selecție reală a opțiunilor din cadrul spectrului politic, cuprinzând nouă partide politice, două blocuri electorale și 12 candidați independenți. Din numărul total de 23 de concurenți, 5 erau priviți ca candidații cu cele mai evidente șanse de a trece pragul electoral.

Partidul Comuniștilor al Republicii Moldova (PCRM), aflat la guvernare ales în 2001 pe baza unei platforme comuniste predictibile, care a evoluat într-un sens orientat mai spre o economie de piață, pro-european și social-democrat. Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD), popular în rândul electoratului vorbitor de limbă română, care susținea deschis integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Blocul Electoral "Moldova Democrată" (BMD) - rezultatul unui proces de consolidare a forțelor de centru, chema la reluarea relațiilor strânse cu Federația Rusă și cu Comunitatea Statelor Independente, în același timp declarându-se în favoarea integrării Moldovei în Uniunea Europeană. Partidul Social Democrat din Moldova (PSDM) și-a concentrat programul electoral asupra micilor întreprinzători și asupra creșterii participării cetățenilor în afacerile publice. Blocul Electoral „Patria-Rodina” era caracterizat printr-o puternică orientare pro-rusă și o orientare clară de stânga.

IV. CADRUL LEGISLATIV

Principala bază legislativă privind desfășurarea alegerilor și referendumurilor în Republica Moldova este Codul Electoral, care a fost adoptat în noiembrie 1997 și modificat de mai multe ori. Codul Electoral este un cadru legislativ cuprinzător ce reglementează toate alegerile și referendumurile care au loc în Republica Moldova. Codul Electoral poate oferi o bază adecvată pentru alegeri democratice, în condițiile existenței unui nivel corespunzător de voință politică pentru implementarea sa efectivă.

În afară de Codul Electoral, cadrul legislativ al alegerilor de asemenea, include Constituția Republicii Moldova, Legea privind partidele și alte organizații social-politice, Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, regulamentele CEC și alte acte normative.

Membrii parlamentului sunt aleși prin reprezentare proporțională, într-o singură circumscripție națională. La alegerile parlamentare pot participa partidele politice înregistrate la Ministerul Justiției, blocuri electorale ale acestor partide și candidații independenți. Candidații independenți trebuie să prezinte între 2,000 și 2,500 de semnături în sprijinul lor pentru a fi înregistrați.

Pragul electoral pentru reprezentarea parlamentară este de șase procente pentru partidele care candidează individual, nouă procente pentru blocurile electorale formate din două partide, douăsprezece procente pentru coaliții formate din trei sau mai multe partide și trei procente pentru

candidați independenți. Mandatele sunt înmânate partidelor și blocurilor utilizând formula D'Hondt², iar candidații primesc mandatele în funcție de ordinea includerii lor în lista candidaților. Pentru ca alegerile parlamentare să fie validate, prezența la vot trebuie să atingă minimum 50%.

Pragul electoral înalt poate conduce spre o nereprezentare în Parlament a unei porțiuni mari a electoratului. În alegerile din 2001, ponderea voturilor oferite concurenților care nu au reușit să depășească pragul a fost de 28,3%. În alegerile din 6 martie a scăzut la 16,4% - fapt cauzat într-o oarecare măsură de consolidarea parțială a sistemului de partide.

În general, activitățile campaniei electorale după cum sunt reglementate de Art. 47 al Codului Electoral oferă un cadru legislativ consecvent cu standardele recunoscute la nivel internațional, prevăzând respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Cetățenii, partidele și asociațiile social-politice au dreptul să-și promoveze platformele, făcând agitație electorală pentru sau împotriva partidelor politice în mijloacele de informare în masă, cu condiția că nu „încalcă ordinea publică” și normele etice.

Candidații sunt responsabili de conținutul tuturor materialelor tipărite, care trebuie să conțină numele concurentului, data publicării, tirajul și denumirea editurii. Administrația locală trebuie să ofere tuturor concurenților un spațiu minim distribuit în mod egal pentru afișaj electoral. Consiliile electorale de circumscripție și administrația locală trebuie să permită, în termeni și condiții egale de desfășurare a campaniei electorale, desfășurarea întâlnirilor publice pentru candidați și partide, (vezi Secțiunea VI).

Cu toate acestea, caracterul vag al unor reglementări din Art. 47 ar putea fi interpretate în favoarea partidului de guvernământ, în timp ce interpretarea restrictivă ar putea limita accesul concurenților la electorat. În special, o interpretare largă a noțiunii de ordine publică, spațiu minim pentru afișaj care urmează a fi alocat de organele administrației publice și modul de autorizare a întrunirilor publice au un potențial de constrângere a activităților de desfășurare a campaniei electorale.

Legea privind partidele și alte organizații social-politice interzice subvenționarea din străinătate a partidelor politice. Încălcarea acestei reguli poate duce la anularea înregistrării unui partid. Conform Codului Electoral, concurenții electorali sunt obligați să deschidă un cont bancar cu mențiunea “Fond electoral”, în care se vor transfera fondurile oferite de persoanele fizice și juridice. CEC are sarcina de a stabili un plafon pentru asemenea sume; la alegerile din 6 martie, plafonul a fost de 2,5 milioane lei (aproximativ 150,000 Euro) pentru partide și blocuri electorale și 100,000 lei (în jur de 6,000 euro) pentru candidații independenți.

Toate cheltuielile ce țin de campania electorală trebuiau achitate din Contul Electoral, iar concurenții electorali urmau să expedieze la CEC rapoarte regulate odată la două săptămâni. Aceste rapoarte erau făcute publice. Conform CEC, nici unul din concurenții electorali nu a depășit plafonul stabilit pentru finanțarea campaniei electorale. Totuși, CEC și unele partide au manifestat preocupări privitor la lipsa prevederilor care ar solicita divulgarea surselor de finanțare, la fel și nivelul real al

2

Cunoscută de asemenea ca metoda celui mai înalt coeficient

cheltuielilor pentru campania electorală. Abordarea acestor chestiuni ar putea îmbunătăți în mod semnificativ transparența finanțării campaniilor electorale.

Codul Electoral oferă un cadru general pentru observarea alegerilor de către reprezentanții concurenților electorali, observatori locali neafiliați politic și de asemenea organizații internaționale, guverne străine și ONG-uri. Acreditarea este oferită la cerere. Pentru observatorii locali afiliați și neafiliați politic acreditarea este oferită de către organismelor de administrare a alegerilor. Pentru observatorii care sunt cetățeni străini acreditarea este oferită de Ministerul Afacerilor Externe.

În iulie 2004, Comisia de la Veneția al Consiliului Europei și OSCE/BIDDO au emis Recomandările Comune în scopul îmbunătățirii cadrului legislativ și administrării alegerilor. Recomandările au pus accentul pe asemenea chestiuni cum ar fi: necesitatea micșorării pragului electoral, criteriile de înregistrare a partidelor politice, secretul votării, examinarea minuțioasă a listelor electorale, proceduri de numărare mai transparente și reguli mai detaliate pentru utilizarea resurselor administrative pe parcursul campaniilor electorale. Nici una din aceste recomandări nu au fost supuse atenției deocamdată, cu toate că majoritatea acestora au fost oferite de OSCE/BIDDO sau Consiliul Europei la începutul lui 2001, fiind reiterate de atunci.

V. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Alegerile parlamentare în Republica Moldova sunt administrate de către organe electorale structurate în trei nivele: CEC, 37 Consilii electorale de circumscripție (câte unul pentru fiecare unitate administrativ-teritorială de nivelul doi) și 1,970 de Birouri Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV). CEC este un organism permanent cu 9 membri, dintre care trei sunt desemnați de Președinte, trei de Parlament și trei de Consiliul Superior al Magistraturii, pentru un mandat de șase ani. Consiliile electorale de circumscripție și BESV sunt structuri temporare desemnate pentru fiecare scrutin de CEC și respectiv de Consiliul electoral de circumscripție competent. Consiliile electorale de circumscripție au între 7 și 11 membri, iar BESV au între 5 și 11 membri. Fiecare concurent electoral are dreptul să desemneze un membru fără drept de vot în Consiliile electorale de circumscripție și CEC, precum și reprezentanți în BESV.

Cadrul legal prevede că membrii organismelor de administrare a alegerilor nu pot fi afiliați politic și nu pot fi consilieri locali. Totuși, dat fiind apartenența politică a Președintelui și a majorității parlamentare, șase dintre membrii CEC numiți în decembrie 2003 au fost de fapt desemnați de aceeași grupare politică. De asemenea, cel puțin doi dintre membrii CEC au ocupat mai înainte funcția de reprezentanți ai PCRM la organisme electorale. Numeroase organizații implicate în alegeri și-au exprimat lipsa de încredere în imparțialitatea CEC.

Codul Electoral nu reglementează în detaliu mai multe domenii din administrarea alegerilor, lăsând acest lucru la discreția CEC.³

³ CEC a emis un număr mare de hotărâri. Acestea țineau de dreptul studenților de a vota la locul de domiciliu provizoriu, „Concepția de reflectare a campaniei electorale pentru alegerile parlamentare în instituțiile

Peste 20 de judecători au fost desemnați ca membri ai Consiliilor electorale de circumscripție pe tot cuprinsul țării. Majoritatea lor au fost temporar degrevați din funcțiile lor permanente, însă membrii Consiliilor electorale de circumscripție Bălți și Cahul au confirmat că își îndeplinesc în continuare funcția de judecători. O atare practică ridică problema unui posibil conflict de interese, deoarece instanțele de judecată din care fac parte acești membri ai Consiliilor electorale de circumscripție ar putea avea de examinat reclamații și contestații referitoare la alegeri.

În perioada pre-electorală, comisiile electorale la toate nivelurile au funcționat în general eficient. Nivelul implicării a variat însă de la un Consiliu electoral de circumscripție la altul, astfel încât unele au necesitat mai multă îndrumare din partea CEC decât altele. Mulți concurenți electorali și-au exprimat lipsa de încredere în imparțialitatea și profesionalismul anumitor Consilii electorale de circumscripție. În plus, activitatea Consiliilor electorale de circumscripție și BESV a fost uneori împiedicată de faptul că CEC nu a transmis în timp util instrucțiuni detaliate și precise.

În mod regretabil, nu toate hotărârile CEC au fost publicate în Monitorul Oficial, fapt ce a limitat accesul public la activitatea acestui organism și respectarea principiilor transparenței. Deși CEC a publicat hotărârile pe pagina de Internet oficială, aceasta a fost actualizată cu întârziere și nu toate hotărârile CEC au fost publicate înainte de ziua alegerilor. După ziua alegerilor, pe pagina de Internet oficială se putea găsi doar o informație limitată și din nou cu o întârziere considerabilă. Hotărârile considerate „importante” de CEC au fost publicate în ziarul de stat „*Moldova Suverană*” și „*Nezavismaia Moldova*”. Unele din hotărârile CEC par să fi fost adoptate mai degrabă în replică la semnalele ridicate de organizațiile implicate în alegeri, decât ca rezultat al unui efort sistematic de a rezolva lacunele Codului Electoral.

Hotărârea CEC Nr. 590 din 30 decembrie 2004 cu privire la statutul observatorilor care în general a oferit un cadru satisfăcător pentru observare, conținea un neajuns. Chiar dacă hotărârea prevedea un termen pentru acreditarea observatorilor locali afiliați și ne-afiliați politic, aceasta nu spunea nimic despre un termen similar pentru acreditarea observatorilor străini, (vezi Secțiunea IX).

Compilarea și menținerea listelor electorale exacte, în special de către autoritățile locale a fost problematică. A lipsit o uniformitate în pregătirea listelor electorale întocmite cu puțină sau fără îndrumare de la CEC. Actualizarea procedurilor a variat foarte mult.⁴

Lipsa de uniformitate putea fi observată și în ceea ce privește instruirea primarilor, și a funcționarilor responsabili de administrare a alegerilor. În majoritatea cazurilor nu au fost distribuite materiale de referință sau au fost distribuite în cantități limitate, adesea programele de instruire nu au avut un cadru organizat, iar uneori nu toți oficialii invitați au participat la aceste programe. Calitatea și

audiovizualului”; validarea documentelor de identitate expirate în scopurile votării; înființarea secțiilor de votare pentru cetățenii moldoveni care locuiesc în Transnistria și acreditarea observatorilor.

4

Unele primării au ales să includă toți alegătorii care locuiesc în străinătate pe listele permanente, altele i-au inclus doar pe cei care locuiesc în Rusia, Ucraina sau România, iar altele au ales să nu includă cetățeni domiciliați în străinătate. Potrivit observatorilor, anumite BESV nu au afișat la timp listele electorale, cum ar fi în Orhei, Telenești, Criuleni și Cimișlia sau le-au publicat târziu, de ex. în Bălți și Chișinău.

conținutul cursurilor de instruire a depins într-o mare măsură de membrul CEC care era responsabil de petrecerea instruirii în raionul respectiv. Înaintea și în ziua alegerilor, acest fapt a rezultat în interpretări diferite iar uneori greșite ale prevederilor de către personalul Consiliilor electorale de circumscripție și a BESV.⁵

Școlarizarea alegătorilor oferită de CEC a fost limitată, iar eforturile locale se limitau în general la distribuirea înștiințărilor pentru alegători. Deoarece procedurile de vot se modificau până la ultima etapă a perioadei pre-electorale, fiind introduse noi proceduri în comparație cu alegerile precedente, s-ar putea ca alegătorilor să le fi lipsit o înțelegere clară a procesului.

În Comrat și Chișinău, mai multe BESV au solicitat alegătorilor să ofere Consiliilor electorale de circumscripție motive clare pentru a primi certificatele pentru drept de vot. Chiar dacă această acțiune ar putea fi o reacție la preocuparea legată de abuzuri posibile care pot fi comise cu ajutorul certificatelor pentru drept de vot, atât legea, cât și regulamentele CEC nu prevăd acest lucru.

Participarea studenților la vot a căpătat o încărcătură politică în perioada pre-electorală.⁶ Printr-o hotărâre din 8 februarie, CEC a permis studenților la zi să voteze în localitățile unde își aveau domiciliu provizoriu (locurile de studii), chiar dacă nu aveau viză de reședință și a diseminat decizia prin mass-media de stat.⁷ Studenților li s-a permis să obțină certificate pentru drept de vot de la CEC sau de la Consiliul electoral de circumscripție respectiv și nu de la locurile cu domiciliu permanent. Cu toate acestea, numărul estimat de studenți, care posibil puteau fi afectați de emiterea certificatelor pentru drept de vot s-a dovedit a fi exagerat.⁸ CEC a emis certificate pentru drept de vot în perioada cuprinsă între 18 februarie și 5 martie.

⁵ Asemenea cazuri includ: cazuri când nu s-a aplicat ștampila pe documentele de identitate în ziua alegerilor deoarece Codul Electoral nu prevede acest lucru; refuzul de a emite certificatele pentru drept de vot fără ca alegătorii să prezinte motive “importante”; eliberarea certificatelor pentru drept de vot pentru studenți de BESV și nu de Consiliile electorale de circumscripție; eliberarea certificatelor pentru drept de vot studenților care de fapt aveau dreptul la vot fără certificat; neexcluderea numelor studenților care au primit certificatele pentru drept de vot din listele permanente; nepăstrarea de către BESV a certificatelor pentru drept de vot în ziua alegerilor; sau afirmarea de către BESV că lista de documente valabile pentru votare era mai mică decât lista de documente aprobate prin hotărârea CEC.

⁶ Federația studenților și organizațiilor de tineret din Moldova, sprijinite în mare parte de BMD, a solicitat ca BESV să fie create în cadrul instituțiilor de învățământ, iar studenților să li se permită votarea în incinta acestora. Au avut loc mai multe întruniri publice la care a participat un număr limitat de persoane în sprijinul acestei solicitări. Studenții activiști susțineau că ar fi prea scump și lipsit de eficiență ca majoritatea studenților să plece la locul de domiciliu permanent pentru a obține un obișnuit certificat pentru drept de vot înainte de ziua alegerilor sau să voteze acolo, în pofida faptului că studenții au dreptul la călătorii gratis în transport la anumite intervale, iar alegerile au avut loc la sfârșit de săptămână cu patru zile nelucrătoare.

⁷ Cu toate acestea în Găgăuzia a avut loc un confuz referitor la scopul certificatelor pentru drept de vot. În Svetlii (Consiliul electoral al circumscripției Comrat) BESV a emis un număr de certificate pentru drept de vot studenților cu domiciliu provizoriu în localitate pentru ca ei să poată vota la locul de domiciliu permanent.

⁸ Inițial se pretindea că aproape 100,000 de studenți ar fi afectați de problema unei posibile votări cu certificatele pentru drept de vot, instituțiile de învățământ au prezentat numele a aproximativ 45,000 de studenți, dintre care mulți nu aveau nevoie de certificate pentru drept de vot deoarece aveau domiciliu provizoriu la locul lor de studii. În final, doar 2,498 de studenți au primit certificatul pentru drept de vot. În Comrat (Gagauzia) informația privitor la participarea studenților la vot era lipsă la Consiliul electoral de circumscripție și la universitate și doar 2 studenți au primit certificate pentru drept de vot de la Consiliul electoral de circumscripție.

În mod regretabil, ca și la alegerilor precedente, votarea nu s-a desfășurat în Bender și pe teritoriul aflat la est de râul Nistru care, *de facto* nu se află sub controlul Guvernului Moldovei din anul 1992. La sugestia BMD, pe 4 februarie, CEC a expediat o scrisoare conducerii de la Tiraspol, propunând organizarea alegerilor din 6 martie în Transnistria. Conducerea de la Tiraspol a răspuns la scrisoare pe 19 februarie și în cele din urmă a respins propunerea. Deși BMD a solicitat deschiderea a mai multor secții de votare pentru cetățenii din Transnistria, CEC a decis la 18 februarie că 9 secții de votare pe teritoriul controlat de guvern, vor deservei și alegătorii domiciliați în Transnistria.⁹ În funcție de domiciliu, acești alegători au fost arondați la una din cele nouă secții de votare, iar în ziua alegerilor numele lor au fost înscrise pe listele suplimentare. Alegătorii din Transnistria au utilizat documentele de identitate moldovenești, au depus buletinele de vot în urne separate; voturile au fost numărate separat și înregistrate în procese verbale separate.

La data de 15 februarie, CEC a adoptat o hotărâre referitoare la votarea în străinătate, prin care cetățenilor moldoveni cu domiciliu permanent sau provizoriu în străinătate li s-a oferit posibilitatea de a vota la una din cele 23 de secții de votare înființate în ambasadele și consulatele Republicii Moldova. CEC a respins cererile formulate cu privire la înființarea unor secții de votare suplimentare în străinătate, invocând impedimente de natură financiară, organizatorică și diplomatică.¹⁰

VI. CAMPANIA ELECTORALĂ

În general, campania electorală a fost de intensitate scăzută, parțial această situație s-a datorat faptului că tehnicile tradiționale de campanie utilizate în Moldova - în special vizitele de la ușă la ușă generează rareori campanii intense. Totuși, eforturile de campanie ale multor partide, au fost împiedicate în mod semnificativ de prevederile legale restrictive și obstrucționate de imixtiunea frecventă a autorităților publice, în special la nivel local.

În orașe și sate s-au observat puține materiale electorale. Aceasta se datorează în mare parte faptului că în Codul Electoral se prevede doar spațiu minim pentru afișaj electoral. La efectul acestei prevederi s-a adăugat și faptul că autoritățile locale fie au interpretat legea într-o manieră restrictivă, fie nu au implementat legea¹¹

⁹ BMD a afirmat că la votare ar putea participa în jur de 100,000 de persoane, iar nouă secții de votare nu ar fi suficiente în acest scop. În final, doar 8,200 de cetățeni din Transnistria au participat la alegeri și doar o singură secție de votare a fost aglomerată.

¹⁰ În ziua alegerilor, doar secția de votare din Moscova a fost extrem de aglomerată. Numărul de persoane care au participat la votare a fost de 2,760. Conform buletinelor de știri, autoritățile rusești încurajau cetățenii moldoveni din Moscova să participe la votare. În România, unde 3,264 de cetățeni moldoveni au participat la vot la ambasada de la București, conform rapoartelor, partidele și autoritățile locale au organizat mijloace de transport pentru alegătorii care locuiau în alte regiuni ale țării, în cea mai mare parte pentru studenți. În afară de București și Moscova, unicele orașe în care s-a înregistrat un număr mare de alegători au fost Atena (1,005 alegători) și Roma (850 alegători).

¹¹ Observatorii pe termen lung a MOA au raportat că efectiv nu a fost alocat spațiu în Cahul, Căușeni, Drochia, Taraclia și Fălești. În Edineț, în urma mai multor reclamații ale partidelor politice, administrația locală a alocat spațiu pentru afișe dar numai după 14 februarie, când campania electorală era în deplină desfășurare. Întârzieri similare au fost raportate de Observatorii pe termen lung din Bălți.

Mitingurile și întrunirile electorale s-au desfășurat în toată țara într-o manieră pașnică și liniștită. Frecvența acestor evenimente a rămas însă limitată, ca și nivelul participării alegătorilor. Constatările observatorilor pe termen lung și relatările credibile din prima sursă au evidențiat cazuri similare (de parcă având aceeași schema) de obstrucționare a libertății de întrunire. În Dondușeni, Congaz, Vulcănești, Drochia și Edineț, administrația locală fie nu a autorizat alocarea unui local, fie a împiedicat accesul alegătorilor și partidelor la acesta.

Ca atare, alocarea limitată a spațiului de afișaj, alături de dificultățile persistente întâmpinate de partidele politice în obținerea spațiului pentru întâlniri publice au împiedicat în mod subtil, dar sistematic partidele politice să-și transmită mesajul electoratului.

OSCE/BIDDO MOA a primit semnale credibile referitor la cazurile în care oficialii guvernamentali au exercitat presiuni asupra angajaților din sectorul public pentru a nu asista la întrunirile partidelor de opoziție și de a nu participa la activitățile acestora. În Călărași, Dondușeni și Edineț, profesorii și personalul medical au fost avertizați să nu participe la mitingurile opoziției, iar în unele cazuri erau amenințați cu pierderea locului de muncă. În mod similar, potrivit unei declarații credibile cu privire la un decan universitar, care a fost supus unei presiuni pentru a asigura prezența studenților la activitățile de campanie ale partidului de guvernământ. Într-un caz studenții au fost amenințați cu pierderea examenelor. În final, s-a semnalat că și asupra primarilor și directorilor întreprinderilor de stat s-au exercitat presiuni menite să asigure participarea salariaților la întrunirile organizate de partidul de guvernământ în Edineț, Bălți, Strășeni și Florești. În timp ce la suprafață aceste întruniri erau petrecute pentru a discuta activitatea din anul precedent a instituției respective, participanții au relatat că aceste întruniri nu erau nimic altceva decât evenimente de campanie de abia camuflate.

De asemenea, OSCE/BIDDO MOA a primit numeroase rapoarte privitor la cazuri în care ofițerii de poliție și-au utilizat împuternicirile discreționare împotriva candidaților și susținătorilor partidelor.¹² Printre ele, cazul d-lui Arcadie Covaliov, candidat PSDM, care a fost pretins maltratată de poliție și amendat cu 36 de lei pentru că s-a împotrivit arestării, constituie o sursă de preocupare.

Au fost raportate de asemenea numeroase cazuri în care partidele politice au abuzat de resurse administrative. În Ocnița, Edineț, Dondușeni, Rîșcani, Sîngerei și Bălți, sediul PCRM se afla într-un local al administrației locale, aparent fără dovada necesară privind plata chiriei. S-a constatat de asemenea utilizarea mijloacelor publice de transport și “vizitele de lucru” în scopuri de campanie, atât din partea partidului de guvernământ, cât și din partea opoziției.

¹²

În Criuleni, Florești, Telenești, Cahul și Ciadîr-Lunga, susținătorii opoziției au fost reținuți și aduși la secțiile de poliție pentru afișarea materialelor electorale în locuri neautorizate. În Leova, o arestare a fost urmată de confiscarea materialelor electorale și bruscarea persoanelor. În alte cazuri, cum ar fi Cioc Maidan, Drochia și Calarași, poliția a intervenit în timp ce candidații și susținătorii partidelor desfășurau activități de campanie conform legii. Au fost constatate cazuri în care s-au aplicat percheziții la sediile de campanie în Chișinău și Căușeni.

VII. MASS-MEDIA

A. Privire generală asupra mass-media

În Republica Moldova funcționează aproximativ 80 de posturi de radio și de televiziune. De la 1 februarie până pe 4 martie OSCE/BIDDO MOA a monitorizat două posturi publice de televiziune: postul cu acoperire națională *Moldova 1* și postul *Euro TV* din Chișinău. Adicional, OSCE/BIDDO MOA a monitorizat trei posturi private de televiziune: postul cu acoperire națională *Pervii kanal v Moldove*, care are cea mai înaltă audiență (aproape 70%) și retransmite parțial canalul rusesc *ORT*. De la sfârșitul lui decembrie 2004, postul de televiziune privat *NIT* are capacitatea de a acoperi 70% din teritoriul Moldovei și retransmite programe rusești, de asemenea buletine de știri și programe analitice produse la nivel local. Postul local privat de televiziune *Pro TV Chișinău* retransmite programele postului privat din România *Pro TV* și transmite noutăți, și talkshow-uri produse la nivel local.

Mass-media scrisă din Moldova, prezintă o varietate de opinii și orientări politice. Unele partide își publică ziarele proprii. OSCE/BIDDO MOA a monitorizat 12 ziare: cele două cotidiene de stat, *Moldova Suverană* în limba română și *Nezavisimaia Moldova*, în rusă, cotidianul *Flux* care aparține președintelui PPCD, Iurie Roșca, și *Komsomolskaia Pravda* ediția moldovenească a aceluiași ziar rusesc. Adicional, OSCE/BIDDO MOA a monitorizat opt publicații periodice: *Timpul*, publicat de trei ori pe săptămână, *Moldvaskie Vedomosti* și *Jurnal de Chișinău*, publicate de două ori pe săptămână, și publicațiile săptămânale: *Săptămîna*, *Kommersant Plus*, *Argumenty i fakty*, *Ziarul de Gardă* și *Accente Libere*. Cele mai influente publicații din Moldova sunt considerate: *Komsomolskaia Pravda*, *Moldova Suverană*, *Nezavisimaia Moldova*, *Flux* și săptămânalele: *Săptămîna*, *Timpul* și *Moldavskie Vedomosti*.

B. Cadrul legislativ pentru mass-media

În afară de Articolul 47 al Codului Electoral, pentru reflectarea campaniei electorale în mass-media¹³ au fost relevante două hotărâri ale CEC, Nr. 608 (Concepția) și 613 (Regulamentul).

Consiliul Coordonator al Audiovizualului, (CCA) este organul de stat autorizat să supravegheze mijloacele de informare în masă, însă din spusele președintelui CCA, pe parcursul campaniei CEC a fost unicul organ care putea impune sancțiuni posturilor de televiziune. Nici o sancțiune nu a fost impusă pe parcursul perioadei electorale.

¹³

„Concepția reflectării campaniei electorale pentru alegerile parlamentare de către instituțiile audiovizualului din Republica Moldova” (Hotărârea CEC Nr. 608 din 6 ianuarie 2005) și „Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale pentru alegerea Parlamentului în mijloacele de informare în masă” (Hotărârea CEC Nr. 613 din 8 ianuarie 2005). Regulamentul repeta în mare măsură prevederile Concepției dar de asemenea a inclus unica obligație legală pentru mass media scrisă, în Art. 9 de a marca materialele electorale cu înscrisul “Alegeri 2005” și să includă indicația „achitat din fondul electoral”.

Conform prevederilor legale, posturile private de televiziune au posibilitatea de a refuza reflectarea campaniei electorale. Printre acestea se numără *Pro TV Chișinău*, *Pervii kanal* și alte posturi. Posturile publice sunt, dimpotrivă, obligate să ofere timp de antenă gratuit¹⁴ și dezbateri¹⁵ electorale împărțite în mod egal între toți concurenții electorali. În plus, fiecare partid și bloc putea cumpăra timp de antenă.¹⁶ Posibilitatea de a cumpăra timp pentru publicitate a fost oferit doar de *Moldova 1*, *Euro TV* și *NIT*. Dezbaterile electorale au fost difuzate doar de posturile publice *Moldova 1* și *Euro TV*.

În afara programelor electorale, poziția adoptată de anumite posturi a rezultat în reducerea fluxului de informație după demararea campaniei oficiale. Anumite posturi au decis să scoată din grila de emisie unele talkshow-uri și programe analitice până la încheierea alegerilor, de teama unor posibile sancțiuni.¹⁷

C. Reflectarea în știri

Prevederile legale au limitat posibilitatea concurenților electorali de a se prezenta în afara programelor electorale și posibilitatea mijloacelor de informare în masă de a reflecta evenimentele campaniei electorale. Se poate argumenta că interdicția ambiguă referitoare la reflectarea activităților concurenților electorali în știrile radio și TV (Codul Electoral, Art. 47.), concomitent cu Art. 46 al Concepției, conform căreia evenimentele electorale trebuiau reflectate în buletinele de știri, dar numai ca “știri de presă”, a creat confuzie cu privire la faptul ce pot reflecta buletinele de știri.

Rezultatul a fost în dezavantajul partidelor de opoziție, deoarece reflectarea activităților publice ale Președintelui și Guvernului a fost posibilă în continuare, cu toate că această reflectare s-a limitat la îndatoririle lor oficiale. Pentru a diminua acoperirea mediatică neechilibrată, în data de 10 februarie CEC a adoptat o hotărâre care interzicea, cu excepția cazurilor speciale, apariția la emisiunile de știri ale posturilor de televiziune a oficialilor publici înscrși în cursa electorală. Această hotărâre a fost interpretată pe scară largă ca fiind aplicabilă tuturor candidaților și nu doar celor care dețin funcții publice, nu a contribuit la o reflectare mai echilibrată a activităților concurenților electorali, dimpotrivă a redus și mai mult volumul de informație politică pus la dispoziție electoratului.

¹⁴ Fiecare partid politic sau bloc a avut dreptul la 30 de minute de timp de antenă gratuit la fiecare post de televiziune de stat și 60 de minute la fiecare post de radio de stat. Timpul de antenă gratuit pentru candidații independenți a fost fixat la cinci minute la posturile de televiziune și zece minute la posturile de radio. Totuși, pe parcursul unei zile, la posturile de televiziune puteau fi folosite până la 5-7 minute și 10-13 minute la posturile de radio.

¹⁵ Dezbaterile nu trebuiau să depășească două ore pe săptămână la un post de televiziune și nu puteau fi transmise duminică.

¹⁶ Un total de 120 de minute de timp de antenă plătit la fiecare post TV și radio care reflectau campania electorală. Candidații independenți aveau dreptul să cumpere 30 de minute cu o limită de două minute de publicitate plătite pe zi și pe instituție.

¹⁷ *Pro-TV Chișinău* a luat hotărârea de a scoate talkshow-ul săptămânal “În profunzime” din grila de emisie până la finele alegerilor. Postul de radio public din Chișinău *Antena 1* a procedat la fel referitor la toate programele sale interactive. Pe 18 februarie, programul săptămânal *Hronicul Moldovenesc*, difuzat pe *Pervii kanal* în serile de vineri a fost suspendat până la încheierea alegerilor. Cele două ediții ale programului pe care MOA a reușit să le monitorizeze înainte de a fi suspendat au dat dovadă în mod clar de părtinire politică împotriva BMD și PPCD.

Modul în care trebuie abordate încălcările Concepției de către posturile străine de televiziune care emit în Moldova rămâne incert. Soluționarea a două cazuri de difuzare a cuvântărilor pe posturile străine ridică întrebarea implementării regulamentului.¹⁸

Pe parcursul primelor trei săptămâni ale lunii februarie, emisiunile de știri ale postului *Moldova 1* au dedicat 37% din timp Guvernului și 33% Președintelui, în context fie pozitiv, fie neutru. În plus, PCRM a beneficiat de aproape 9%, în mare măsură neutru. BMD a primit 13%, în context în mare parte negativ, iar PPCD 3%, din care jumătate în context negativ. PSDM a primit doar 1%.

În data de 23 februarie, CEC și-a schimbat radical politica privind mass-media prin adoptarea unei decizii care obliga posturile publice de televiziune să organizeze zilnic dezbateri de 90 de minute, inclusiv duminică și prin care stipula că buletinele de știri ale posturilor care reflectă campania trebuie să transmită cinci știri privind evenimentele campaniei în cadrul fiecărei emisiuni informative. Această hotărâre a CEC a creat un cadru mai adecvat pentru reflectarea activităților concurenților electorali, însă a fost adoptată prea târziu pentru a avea un efect real.

În perioada cuprinsă între 1 februarie și 4 martie, buletinele de știri ale postului *Moldova 1* au dedicat în jur de 73% din timp partidului de guvernământ, și persoanelor afiliate acestuia, fie în context pozitiv sau neutru, în timp ce BMD a primit 13% din care aproape jumătate a fost în context negativ, iar PPCD a primit 3% distribuite egal între pozitiv, neutru și negativ. Timpul dedicat PSDM de asemenea a fost de 3%.¹⁹

Printre posturile de televiziune private, buletinele de știri difuzate la *NIT* au dedicat 76% din timp partidului de guvernământ, instituțiilor de stat și persoanelor afiliate acestora, în mare măsură în context pozitiv. BMD și PPCD au primit 10% și respectiv 6%, de asemenea în context pozitiv, în mare măsură datorită modificărilor cu privire la reflectare pe parcursul ultimei săptămâni de campanie. În cadrul buletinelor de știri difuzate la *Pervii kanal*, activitățile politice au fost reflectate într-un mod foarte limitat, doar 48 de minute, 93% dintre care au fost dedicate partidului de guvernământ. Totuși, o oarecare reflectare negativă a Președintelui și a PCRM a fost înregistrată în cadrul buletinelor menționate mai sus, retransmise din Federația Rusă.

¹⁸ Articolul 4 al Concepției prevede: “Principiile reflectării echitabile, echilibrate și imparțiale a alegerilor parlamentare sunt obligatorii și pentru instituțiile audiovizualului din alte țări, care au acces legal în spațiul informațional al Republicii Moldova”. Pe 19 februarie, în cadrul emisiunii de știri la *Pervii kanal* care reflecta un congres al cetățenilor moldoveni care lucrează în Rusia, liderul BMD, Serafim Urechean a avut oportunitatea de a rosti o alocuțiune (32 de secunde) care de fapt a constituit agitație electorală. Acest fapt a încălcat prevederile Art. 46 al Concepției. PCRM a depus o reclamație la CEC, iar CCA i-a recomandat postului *Pervii kanal* să înceteze difuzarea de propagandă electorală, în caz contrar trebuia să înceteze transmiterea pe teritoriul Republicii Moldova. În același timp, postul rusesc *RTV International*, disponibil abonaților din Moldova prin cablu și satelit a difuzat un interviu lung cu Președintele Voronin. În acest caz, PSDM a depus o reclamație la CEC, care însă a răspuns că competența sa nu se extinde asupra posturilor TV și radio străine.

¹⁹ Similaritatea acestor cifre cu cele înregistrate în perioada precedentă hotărârii CEC privind reflectarea în mass-media a campaniei electorale din 23 februarie demonstrează cât de nesemnificativ a fost impactul acestei hotărâri.

Buletinele de știri ale posturilor *Pro TV* și *Euro TV* din Chișinău au indicat o acoperire mai echilibrată a timpului de emisie dedicat campaniei electorale. *Euro TV* a dedicat 25% din timpul știrilor politice pentru BMD, fie în context pozitiv sau neutru, 18 % PCRM, nouă procente PSDM și opt procente pentru PPCD, în mare măsură în context neutru. Președintele a primit circa 7%, fie în context negativ ori neutru. În cadrul știrilor *Pro TV*, BMD a primit 20% din timpul de emisie, PCRM 19%, iar PPCD 16% din timp.

D. Propagandă electorală negativă

Primele cazuri de propagandă negativă au apărut în mass-media după 15 februarie. Codul Electoral nu reglementează sau interzice propagandă negativă, însă prevede respectarea unor vagi „norme etice”. (Art. 47.1). La *Moldova 1* și *NIT*, desenele animate împotriva BMD și PPCD au fost difuzate fără indicații referitor la cine a solicitat transmiterea lor sau cine a plătit difuzarea acestora. Conducerea de la *Moldova 1* a informat OSCE/BIDDO MOA că responsabilitatea îi revine PCRM. Au fost de asemenea difuzate mai multe spoturi împotriva PCRM, în mare parte din partea BMD. În data de 20 februarie, *Moldova 1* a transmis un film de nouă minute intitulat “Opriți extremistul!”, în care liderul PPCD Iurie Roșca era înfățișat într-o lumină extrem de negativă și comparat cu Osama Bin Laden. Filmul a fost transmis ca publicitate electorală gratuită din partea a patru candidați independenți, care au renunțat la timpul lor de antenă gratuit în acest scop. PPCD a protestat vehement împotriva filmului în cadrul unei conferințe de presă în ziua următoare, însă CEC nu l-a considerat denigrator, deoarece în opinia sa filmul nu conținea decât referințe la fapte.

E. Instruirea alegătorilor în mass-media

Timpul dedicat informării alegătorilor prin programele televiziunii a fost limitat pe parcursul primelor două săptămâni ale lunii februarie, iar pe 18 februarie, CCA a obligat posturile publice să transmită mai multă informație privitor la procedurile de vot și a recomandat posturilor private să facă același lucru. În urma acestei solicitări, timpul dedicat instruirii alegătorilor la posturile monitorizate s-a mărit substanțial, atât la *Moldova 1* cât și la *Euro TV*. În mod regretabil, *Pervii kanal*, nu a transmis programe dedicate instruirii alegătorilor.

F. Presa scrisă

Presa scrisă a reușit să reflecte campania electorală pe larg. Din păcate, publicațiile sunt de circulație restrânsă, cu excepția ziarelor de stat *Moldova Suverană* și *Nezavisimaia Moldova* și a cotidianului pro-PPCD *Flux*. PCRM a depus la CEC mai multe reclamații împotriva concurenților care nu au marcat materialele publicate în ziare ca fiind publicitate electorală. În majoritatea cazurilor CEC a îndeplinit solicitarea PCRM însă nu a impus nici o sancțiune, cerând concurenților electorali și presei să respecte prevederile legale.

Sediul publicației de opoziție *Moldavskie Vedomosti*, afiliată Partidului Țărănesc Creștin Democrat, a fost vizitat de poliție către sfârșitul campaniei. Alături de ziarul de opoziție *Timpul*, *Moldavskie Vedomosti* se confruntă cu un număr larg de procese de defăimare, inițiate în 2004 împotriva acestor ziare de către persoane și instituții apropiate actualei puteri.

VIII. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII

Moldova are un sistem judiciar organizat pe trei nivele: judecătorii de circumscripție, curți de apel²⁰ și Curtea Supremă de Justiție din Chișinău.

Orice alegător sau concurent electoral poate contesta acțiunile și hotărârile BESV și ale Consiliilor electorale de circumscripție la un nivel respectiv mai înalt a administrării alegerilor și în instanțe de judecată, timp de trei zile de la descoperirea acțiunii sau emiterii hotărârii. Apelul trebuie examinat pe parcursul a trei zile de la depunere, însă nu mai târziu de ziua alegerilor. Apelurile depuse în instanțe în ziua alegerilor trebuie examinate în aceeași zi.

A. Reclamațiile examinate în instanțele de judecată

O controversă legată de anunțarea zilei alegerilor și începerea ulterioară a înregistrării concurenților electorali s-a început în primele zile ale anului 2005. În data de 4 ianuarie 2005, PPCD a depus o reclamație la Curtea Constituțională, contestând legalitatea Hotărârii Parlamentului Nr. 444 din 24 decembrie 2004, care a fixat ziua alegerilor. Câteva zile mai târziu, PPCD și PSDM au depus o reclamație la Curtea de Apel din Chișinău, solicitând anularea hotărârii privitor la începerea înregistrării concurenților electorali adoptată de CEC la 26 și 27 decembrie. Problema a fost că Hotărârea Parlamentului Nr. 444 a fost adoptată pe 24 decembrie și a intrat în vigoare în aceeași zi, însă a fost publicată în Monitorul Oficial doar pe 27 decembrie. Reclamațiile au fost respinse de către Curtea Constituțională și Curtea Supremă de Justiție. Legalitatea hotărârilor CEC adoptate înainte de publicația oficială a hotărârii reprezintă o sursă de preocupare.

OSCE/BIDDO MOA a avut acces la mai multe reclamații împotriva hotărârilor CEC depuse la Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție în a doua instanță. Aproape toate aceste reclamații au fost depuse de concurenții electorali. În general, hotărârile ambelor instituții au fost adoptate conform legii.²¹

În urma unei reclamații depuse de PCRM la Curtea Supremă de Justiție, aceasta a hotărât înlăturarea dlui Vitalie Nagacevski din postul de reprezentant al PPCD la CEC deoarece el de asemenea era candidatul din partea PPCD la alegeri, deși Codul Electoral nu prevede o asemenea incompatibilitate. Instanța a decis că o reflectare eventuală în mass-media a activității acestui candidat la întrunirile CEC ar încălca principiile egalității concurenților în favoarea PPCD. Integritatea acestei hotărâri a reprezentat o sursă serioasă de preocupare pentru interlocutori.

²⁰ În Chișinău, Bălți, Bender, Comrat și Cahul

²¹ În special, acestea au inclus o confirmare a dreptului posturilor private de televiziune de a nu reflecta campania electorală și de a refuza difuzarea spoturilor electorale ale concurenților electorali, o confirmare a înregistrării denumirii unui concurent electoral care a îndeplinit toate cerințele (cazul Uniunii Muncii „Patria – Rodina” împotriva blocului electoral „Patria – Rodina”), desemnarea Consiliului electoral de circumscripție Chișinău compus din 9 membri, conform Art. 27.1 și 27.4 ale Codului Electoral, în care CEC și-a folosit autoritatea de a nu aproba toți membrii propuși de Consiliul Municipal Chișinău în cadrul Consiliului electoral de circumscripție.

În mai multe cazuri, instanțele nu au adoptat hotărârile în termenele limită prevăzute de Codul Electoral, anume cinci zile de la depunerea unei contestații împotriva unei decizii a CEC și trei zile pentru o hotărâre a unui Consiliu electoral de circumscripție, vezi Anexa 2.

B. Reclamații examinate de CEC

De la începutul perioadei electorale, CEC a emis peste 50 de hotărâri privitor la reclamațiile depuse de concurenții electorali, în special privitor la încălcările regulamentelor de campanie și reflectării de către posturile TV. Marea majoritate a acestor hotărâri au fost luate în conformitate cu legea. Cu puține excepții, CEC a fost imparțial. Respingerea unui număr semnificativ de reclamații pare să se datoreze unei justificări legale inadecvate sau lipsei de dovezi.

O reclamație a BMD referitor la reflectarea în TV a oficialilor de la Guvern care de asemenea erau și candidați PCRM, la începutul campaniei electorale, a fost respinsă de CEC pe motivul că la acel timp nu a fost o interdicție legală privitor la activitățile oficialilor publici care participă în alegeri. Hotărârea CEC pare a fi adecvată.

PPCD a depus o reclamație referitor la un pretins raport al *NIT TV* care a defăimat partidul. CEC a ordonat *NIT* să aloce două minute Președintelui PPCD Iurie Roșca pentru a răspunde la problema ridicată în raport.

Candidații PPCD au depus o cerere invocând lipsa de aplicare a Legii cu privire la întruniri pentru desfășurarea campaniei pre-electorale, care conține prevederi restrictive privitor la desfășurarea întrunirilor în masă. CEC a decis respingerea acestei reclamații pe motivul lipsei bazei legale pentru suspendarea acestei legi în perioada campaniei electorale.

CEC a expediat cazurile depuse de BMD și PSDM privitor la pretinse intimidări din partea poliției unui procuror competent. Chiar dacă o asemenea hotărâre a fost adecvată, promptitudinea procedurii de investigație, constatările sale și posibilitatea ca elucidarea cazului să fie tergiversată după încheierea alegerilor, a constituit o sursă de preocupare.

C. Reclamații examinate de Consiliile electorale de circumscripție

Consiliile electorale de circumscripție de asemenea au emis multe hotărâri în legătură cu reclamațiile depuse de concurenții electorali²², care în mare parte se refereau la: cazuri de intimidare a electoratului de către autoritățile locale²³, obstrucționarea campaniei de către autoritățile locale²⁴, afișaj electoral ilegal²⁵, componența BESV²⁶, obstrucționarea activităților campaniei de către poliție²⁷.

²² MOA nu a reușit să obțină accesul la multe hotărâri ale Consiliilor electorale de circumscripție

²³ De exemplu, primarul satului Gura Camencii, raionul Florești, a luat parte directă la campania electorală prin forțarea consilierilor locali să asigure prezența populației locale la mitingurile PCRM.

²⁴ În Comrat și Vulcănești

²⁵ În Ialoveni

Observatorii au raportat că mai multe partide au preferat să-și depună reclamațiile direct la CEC, motivul fiind lipsa de încredere în Consiliile electorale de circumscripție respective și au observat că mai multe Consilii electorale de circumscripție au tergiversat emiterea deciziilor asupra reclamațiilor depuse.²⁸ Întârzierile nejustificate în rezolvarea disputelor electorale duc la privarea reclamantilor de dreptul lor la un recurs efectiv.

IX. SOCIETATEA CIVILĂ

A. Organizațiile locale ale societății civile

Organizațiile societății civile au jucat un rol activ în monitorizarea procesului electoral. Principala organizație neafiliată politic care a observat alegerile din 2005 a fost Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte „Coaliția 2005”. Înființată pe 12 mai 2004, coaliția cuprinde aproape 200 de organizații ale societății civile. Coaliția a întreprins observarea pe termen lung a alegerilor, dislocând 39 de observatori pe termen lung și 2,184 de observatori pe termen scurt, care au monitorizat aproximativ 94% din secțiile de votare de pe întreg teritoriul Moldovei în ziua votării. Coaliția a publicat cinci rapoarte cuprinzând constatările sale pe perioada campaniei electorale și un număr de rapoarte a zilei alegerilor, și un comunicat preliminar în ziua următoare alegerilor. În ziua alegerilor, Coaliția a desfășurat numărarea paralelă a voturilor și un calcul rapid, ambele dovedindu-se a fi foarte aproape de rezultatele oficiale.

În cadrul Coaliției, Centrul Independent de Jurnalism (CIJ) împreună cu Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice (CIVIS) și Asociația Presei Independente (API) au desfășurat un proiect de monitorizare a mass-media și au emis trei rapoarte înainte de ziua alegerilor. Un exercițiu similar a fost efectuat de Asociația Presei Electronice din Moldova (APEL) care a monitorizat posturile de televiziune publice.

În data de 9 februarie, Secretarul Executiv al PCRM Victor Stepaniuc a publicat o scrisoare deschisă, acuzând Coaliția 2005 de susținerea unuia dintre concurenții electorali și punând la îndoială imparțialitatea politică a Coaliției. Dl. Stepaniuc a avertizat că fondurile primite de coaliție de la donatorii internaționali ar putea fi confiscate în cazul în care această acuzație avea să fie dovedită. În cadrul unei conferințe de presă Președintele Voronin a făcut acuzații similare. Coaliția a respins imediat aceste acuzații, iar reprezentanții la Chișinău ai comunității internaționale, inclusiv ambasaderele, au publicat un comunicat în sprijinul coaliției. Acest incident indică necesitatea unei mai bune înțelegeri a rolului societății civile în desfășurarea alegerilor și a unei comunicări mai bune dintre organizațiile guvernamentale, structurile guvernamentale și partidele politice.

²⁶ În Criuleni

²⁷ În Cioc Maidan, Comrat, Ghindești, raionul Florești, împotriva BMD pentru pretinsa încălcare a regulilor de plasare a afişelor electorale.

²⁸ De exemplu, Consiliile electorale al circumscripției Drochia și Bălți nu au examinat reclamațiile depuse de PSDM și respectiv BMD

B. Organizații ale societății civile internaționale

Patru organizații internaționale²⁹ și-au exprimat intenția de a monitoriza alegerile din 6 mai și se pare că au contactat Ministerul Afacerilor Externe solicitând acreditare. Se pare că nici una din cele patru organizații nu au reușit să primească acreditarea pentru observarea alegerilor. Cu toate acestea, IAHRP și CIS-EMO au încercat să ajungă în Moldova înainte să primească asigurări că vor fi acreditați.³⁰ În rezultat, IAHRP a fost deportată, iar CIS-EMO nu i-a fost permisă intrarea în Moldova.

X. PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Potrivit recensământului din 1989, minoritățile naționale reprezintă aproximativ 30% din populația Moldovei. Minoritățile cele mai numeroase sunt ucrainenii, rușii, romii, găgăuzii, bulgarii și evreii. Rezultatele relevante ale ultimului recensământ, efectuat în octombrie 2004, nu au fost încă publicate. Conform Constituției Republicii Moldova și Codului Electoral, minoritățile naționale au drepturi egale și nu pot fi supuse discriminării.

În Moldova, majoritatea minorităților naționale au tendința de a fi concentrate în regiuni și să locuiască în comunități. În timp ce minoritățile în cele mai dese cazuri își păstrează tradițiile și folosesc limba natală în comunitățile lor, majoritatea membrilor minorităților din comunitate de asemenea comunică în limba rusă și într-o măsură mai mică în limba de stat. În Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia, limba găgăuză poate fi utilizată în cadrul administrației publice și în instituțiile de învățământ. În afară de aceasta, comunitatea găgăuză beneficiază de alte drepturi specifice, cum ar fi dreptul de a-și alege conducerea, inclusiv *Başcanul* sau guvernatorul.

Două organe sunt responsabile de problemele minorităților: Departamentul pentru relații inter-etnice care este o agenție guvernamentală și Comisia pentru minorități naționale și drepturile omului este o comisie parlamentară. Autoritățile moldovene au elaborat un concept al politicii de stat pentru minoritățile naționale, care reprezintă un document de bază pentru decizii, strategii și acțiuni ulterioare legate de minorități. Se pare că Departamentul pentru relații inter-etnice plasează accentul preponderent pe evenimentele culturale și cooperarea cu societatea civilă a minorităților naționale. Acest Departament organizează festivaluri, concerte și alte evenimente și a creat un organ consultativ, cuprinzând mai mult de 80 ONG-uri - reprezentanți ai minorităților naționale. Radioul de stat și televiziunea au emisiuni speciale pentru fiecare din minoritățile mai numeroase.

Chiar dacă Codul Electoral nu împiedică participarea candidaților sau alegătorilor din partea minorităților la alegeri, prevederile Legii privind partidele politice și organizațiile social-politice

²⁹ „Asar” partid din Kazahstan, Adunarea Parlamentară a Uniunii Ruso - Beloruse, două ONG din Federația Rusă, Adunarea Internațională pentru Apărarea Drepturilor Omului (IAHRP) și Organizația de Monitorizare a Alegerilor din CSI (CIS-EMO). Primele două organizații solicitau acreditarea pentru mai puțin de 10 observatori fiecare, iar ultimele două pentru mai mult de două sute.

³⁰ Înainte de alegeri, membrii IAHRP, care nu au expediat solicitarea de acreditare însă au afirmat că au sosit pentru a observa alegerile au fost deportați din Moldova.

privind înregistrarea, cât și pragul minim de reprezentare stipulat în Codul Electoral, s-au dovedit a fi dezavantajoase pentru formarea partidelor ce reprezintă comunitățile minoritare și partidele regionale.

Problemele minorităților nu au fost un subiect de discuție foarte evident pe parcursul acestor alegeri. Unele partide și candidați independenți, inclusiv PCRM și PPCD, au abordat această problemă într-un mod general. BMD a difuzat un spot pe principalele posturi de televiziune în care reprezentanții minorităților își manifestau sprijinul pentru platforma electorală a blocului. PPCD și-a tradus platforma electorală în cinci limbi³¹ dorind să atragă minoritățile naționale. Unii concurenți electorali³² au fost percepuți ca reprezentând interesele minorității rușilor. Problemele minorității ucrainene – cea mai numeroasă minoritate potrivit recensământului din 1989 nu au fost în vizorul dezbaterilor publice, în afară de dreptul de a utiliza limba ucraineană în instituțiile de învățământ și în administrația publică.

Cei mai mulți interlocutori din partidele politice au menționat că printre candidați și listele de candidați erau și reprezentanți ai minorităților naționale. Totuși, minoritatea romilor a fost slab reprezentată, în special în aceste alegeri, cu doar doi candidați romi incluși pe listele principalelor partide, ambii fiind plasați în poziții dezavantajoase de a fi aleși. Aceasta este o reflectare a lipsei generale de reprezentare a romilor în viața politică

XI. PARTICIPAREA FEMEILOR

Constituția și Codul Electoral garantează drepturi egale pentru femei și bărbați. Articolul 9 al Legii privind partidele și alte organizații socio-politice menționează că principiul egalității dintre bărbați și femei trebuie promovat în organele decizionale la toate nivelele. O lege cu privire la drepturile egale ale femeilor și bărbaților, care ar introduce o pondere de 30% a femeilor în partide a fost elaborată însă necesită adoptarea de Parlament.

Femeile rămân a fi slab reprezentate în viața politică a Moldovei. La alegerile din 2001, doar zece dintre cei 101 parlamentari aleși au fost femei (9,8%). Numărul acestora a crescut ulterior la 16 sau 15,8% pe măsură ce parlamentarii care au demisionat erau înlocuiți de candidații plasați pe poziții inferioare. Președintele Parlamentului, cât și doi dintre miniștrii Guvernului erau femei.

La alegerile din 2005, ponderea femeilor candidate s-a mărit, iar numărul femeilor alese s-a dublat, de la 10 la 21, (20,8%). Din ele 11 au fost alese pe listele PCRM, 19,6% din grupul parlamentar compus din 56 de membri ai PCRM. Câte cinci femei au fost alese pe listele BMD și PPCD, 14,7% și respectiv, 45,4%. PPCD a participat la alegeri cu o listă de candidați echilibrată, urmând principiul alternanței femei-bărbați.

³¹ Rusă, ucraineană, găgăuză, romani și bulgară

³² Mișcarea Social Politică Republicană „Ravnopravie”, într-o măsură mai mică, Blocul Electoral „Patria-Rodina” și Uniunea Muncii „Patria-Rodina”. Platformele acestor concurenți s-au axat în mare măsură pe statutul limbii ruse în Moldova și cooperarea cu Federația Rusă și alte state CSI.

Partidul cu cea mai ridicată pondere de femei candidați și o femeie pe prima poziție în listă a fost Partidul Republican din Moldova. Acest partid nu a trecut pragul electoral, obținând mai puțin de 600 de voturi ale electoratului. Două din cei 12 candidați independenți erau femei, însă ca și concurenții lor de sex opus, nu au reușit să obțină numărul necesar de voturi.

Aspectele privind participarea femeilor au avut doar un rol minor în campania electorală. Mai multe femei candidate de la partidele de opoziție au depus plângeri la OSCE/BIDDO MOA, menționând că verificările întreprinse de poliție și presiunea exercitată de autorități le-a prejudiciat campania. Totuși, nu se pare că ținta specifică au fost femeile candidate. Femeile politicieni erau de asemenea slab reprezentate la prezentarea vieții politice în mijloacele de informare în masă, deși timpul oferit femeilor politicieni a crescut esențial pe parcursul desfășurării campaniei în rezultatul participării lor în dezbaterile electorale la *Moldova 1*.

Deși, majoritatea concurenților au inclus probleme sociale și de familie în platformele lor, subiecte specifice legate de femei nu au fost evidente în cadrul discursului electoral, iar partidele nu au depus eforturi pentru a câștiga voturile alegătorilor femei.

Femeile au fost bine reprezentate în organismele de administrare a alegerilor, multe femei fiind observatori la alegeri din partea partidelor politice și organizațiilor locale neafiliate politic. Observatorii MIOA au raportat că în ziua alegerilor, aproape $\frac{3}{4}$ din membrii BESV erau femei. În consiliile electorale de circumscripție vizitate în ziua alegerilor, 42% din membri erau femei.

XII. ZIUA ALEGERILOR

A. Votarea

Ziua alegerilor s-a desfășurat în general în mod calm și pașnic. Conform CEC, 64,84% din alegători s-au prezentat la secțiile de votare. Pe parcursul votării, observatorii MIOA au vizitat aproximativ 1,400 de secții de votare din numărul total de 1,970 de secții create pentru aceste alegeri. Observatorii MIOA au evaluat mersul alegerilor drept bun sau foarte bun în 80,4% din secțiile de votare vizitate, iar în 16% s-a considerat că scrutinul decurgea în mod adecvat.

Observatorii MIOA au raportat un șir de probleme care indică o aplicare inconsecventă a regulilor și prevederilor la fel ca și alte probleme procedurale. În 14,6% din secțiile de votare vizitate nu toți alegătorii care urmau să fie înscrși pe liste suplimentare au fost de fapt înscrși și în 7,1% din cazuri membrii secției de votare nu au reținut toate certificatele pentru drept de vot prezentate. În 12,7% din cazuri observatorii au menționat că ștampila „Votat” nu a fost aplicată în toate buletinele de identitate, fapt ce înlătură măsura de siguranță introdusă de CEC pentru prevenirea votului multiplu. Astfel de cazuri au fost observate îndeosebi în Briceni, Căușeni, Ocnița și Găgăuzia. Mai mulți membri ai BESV au informat observatorii că fie au fost instruiți de CEC să nu aplice ștampila, sau acest lucru a fost lăsat în seama lor. Aceste probleme ar putea avea un impact negativ asupra procesului de votare și necesită instrucțiuni clare din partea CEC pentru a asigura aplicarea uniformă a regulilor.

Observatorii MIOA de asemenea au raportat cazuri când persoane neautorizate au stat de rând sau în fruntea secțiilor de votare în 10,7% din secțiile de votare vizitate. În majoritatea cazurilor aceștia erau membrii autorităților administrative sau reprezentanți ai partidelor sau coalițiilor. Poliția era prezentă în 5,6% din secțiile de votare vizitate, deși ofițerii de poliție sunt invitați de către Președintele biroului electoral doar în scopul restabilirii ordinii publice.

Printre alte probleme constatate de observatorii MIOA s-au numărat: măsurile insuficiente de securitate pentru siguranța votului, în 7,7% din secțiile de votare vizitate, votarea în grup în 14,4% din vizite, votarea prin procură în 6,6% din vizite, desfășurarea campaniei electorale sau existența materialelor de campanie în interiorul sau în imediata vecinătate a secției de votare în 8,8% din vizite.

Unele din problemele observate în ziua scrutinului păreau să rezulte din organizarea neadecvată a acestuia. Rapoartele indicau că un număr relativ înalt de secții de votare vizitate, 15,2% erau aglomerate și observatorii au considerat amenajarea a aproximativ 6,3% din secții de votare inadecvată deservirii eficiente ale alegătorilor. În timp ce documentele de identitate ale alegătorilor erau de regulă verificate în mod corespunzător și cu promptitudine, observatorii au indicat că în mai mult de jumătate de secții de votare, alegătorii erau întorși înapoi, fie din cauză că nu aveau asupra lor documentele de identificare solicitate, fie că s-au prezentat la secția de votare greșită. Acest fapt indică necesitatea unei mai bune informări a alegătorilor atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

Conform rezultatelor oficiale comunicate de CEC, aproximativ 6,6% din alegători au fost incluși în listele suplimentare pe parcursul zilei alegerilor. În secțiile de votare vizitate de observatorii MIOA, cifra medie era de 8,5%. Aproximativ 0,9% din alegători au utilizat Certificatele pentru drept de vot în secțiile de votare observate pe 6 martie. Cu toate acestea, deoarece procesele verbale ale rezultatelor oficiale nu au inclus o rubrică pentru numărul de Certificate pentru drept de vot înmânate sau reținute de către BESV, cifra relevantă nu a fost inclusă în rezultatele oficiale ale CEC. Numărul relativ înalt de alegători incluși în lista suplimentară în ziua alegerilor, indică necesitatea depunerii unor eforturi ulterioare pentru îmbunătățirea exactității listelor electorale.

Puțin peste 30% de buletine de vot puse la dispoziția secțiilor de votare au fost tipărite în limba rusă. Totuși, se pare că acestea nu au fost totdeauna distribuite în număr suficient anumitor secții de votare, deoarece 8,7% din rapoartele de observare indică că alegătorilor nu li s-au oferit buletine de vot în limba solicitată.

Observatorii din cadrul MIOA au întâlnit observatori neafiliați politic în mai mult de jumătate din secțiile de votare și observatori internaționali, în majoritatea lor din cadrul ONG-ului „Asociația Pro Democrația” din România, în 20% din secțiile de votare vizitate. Reprezentanții concurenților electorali erau prezenți în peste 99% din secțiile de votare vizitate, reprezentând în majoritatea lor PCRM, BMD, PPCD și PSDM. Observatorii din cadrul MIOA au identificat cazuri izolate când observatorii locali și reprezentanții concurenților electorali erau împiedicați să-și desfășoare activitatea, și cazuri de încercare a reprezentanților partidelor să influențeze electoratul.

Aproximativ 8,200 de alegători din Transnistria s-a prezentat la urne în ziua alegerilor. În majoritatea celor nouă secții de votare de pe teritoriul controlat de Moldova au fost observate puține probleme. Totuși, o secție de votare din Varnița unde urmau să voteze alegătorii din Transnistria a devenit extrem de aglomerată, deoarece un număr de 4,200 de persoane s-au prezentat la urne. Un caz similar de aglomerare a fost raportat din Rezina unde a votat un număr de aproximativ 1,500 de persoane din Transnistria. La secția de votare din Varnița observatorii de asemenea au atestat prezența unui grup de persoane neidentificate care nu erau implicate în procesul electoral și de asemenea expulzarea aparent nemotivată a unui observator local neafiliat politic.

B. Numărarea

Observatorii MIOA au urmărit procesul de numărare în aproximativ 140 de secții de votare. Circa 77,9% din observatori l-au evaluat drept bun sau foarte bun, iar 16% l-au apreciat drept adecvat.

Observatorii MIOA au observat că în 80% de secții de votare vizitate, alegătorilor care așteptau la coadă să voteze nu li s-a permis să facă acest lucru, deoarece secțiile de votare s-au închis la 21:00. Codul Electoral nu prevede nimic referitor la faptul dacă alegătorii care stau la coadă în momentul în care secțiile de votare se închid au dreptul la vot. Dacă CEC ar emite o instrucțiune care ar obliga BESV să permită acestor alegători să voteze, acest lucru ar fi binevenit, deoarece ar fi conform practicii întâlnite în mai multe țări.

Pe parcursul numărării voturilor buletinele de vot neutilizate nu au fost anulate în 11% din secțiile de votare vizitate, iar în 13% de secții de votare, ștampilele pentru votare și cele de control nu au fost colectate și ținute în siguranță înainte de deschiderea urnelor de votare. În multe cazuri, nu au fost aplicate mecanismele de control, cum ar fi numărarea semnăturilor de pe listele electorale înainte de numărarea voturilor, în 19,1% de cazuri de observare, sau calcularea în primul rând a numărului total de buletine de vot înainte de numărarea voturilor pe fiecare concurent, în 16,8% din observări. Observatorii de asemenea au raportat că în 21% de calculare a voturilor observate, persoane neautorizate au asistat sau au dirijat activitatea secției de votare. În majoritatea lor acestea erau reprezentanții concurenților, deși reprezentanții autorităților administrative de asemenea au fost implicați. Controverse în numărarea buletinelor de vot au fost observate în 27,2% din observatori, acestea de obicei erau soluționate prin votarea Biroului Electoral sau prin decizia Președintelui Biroului Electoral.

Aproximativ 27% din BESV au întâmpinat probleme în completarea procesului verbal privind rezultatele numărării voturilor, care erau soluționate în mare parte prin recalcularea buletinelor de vot sau a semnăturilor. Circa 7,3% din secții de votare nu au folosit stiloul în completarea procesului verbal, într-un mod care ar fi prevenit modificările ulterioare. În 10,4% din secțiile de votare, observatorii sau reprezentanții candidaților electorali nu au primit o copie a procesului verbal. Observatorii locali au fost prezenți în aproape 2/3 din secțiile de votare vizitate pentru monitorizarea voturilor, iar reprezentanții candidaților, în 96,5% de cazuri.

C. Centralizarea și anunțarea rezultatelor

Observatorii MIOA care au vizitat Consiliile electorale de circumscripție au raportat că procedurile au fost în marea majoritate respectate, deși în anumite cazuri Președintele Biroului Electoral nu era prezent când rezultatele secției de votare erau introduse sau nu le verificase exactitatea. Reprezentanții concurenților au fost prezenți în toate Consiliile electorale de circumscripție în afară de unul, iar observatorii locali neafiliați politic au fost prezenți în peste o jumătate din numărul de Consilii electorale de circumscripție.

Deși, CEC a publicat rezultatele finale în conformitate cu termenul prevăzut de Codul Electoral, organul de stat nu le-a făcut publice mai devreme. Pe parcursul nopții, CEC a anunțat rezultatele parțiale mijloacelor de informare, iar în dimineața lui 7 martie, a publicat rezultatele parțiale parvenite de la 70% din secțiile de votare pe pagina de Internet oficială. Cu toate că a anunțat în aceeași zi că rezultatele tuturor secțiilor de votare au fost prelucrate, CEC nu a oferit date noi decât pe 11 martie, ziua în care a adoptat decizia referitor la rezultatele finale. De asemenea pe 11 martie și ca parte a rezultatelor oficiale, CEC a oferit rezultatele alegerilor pe raion. Totuși, CEC nu a făcut publice rezultatele la nivel de secție de votare, deși a demonstrat membrilor MOA în noaptea alegerilor că avea capacitatea tehnică de a accesa informația detaliată pe secție de votare.

XIII. RECOMANDĂRI

Următoarele recomandări sunt propuse autorităților Republicii Moldova în scopul susținerii obiectivului declarat de autoritățile moldovene, partidele politice și societatea civilă de a desfășura alegeri conform angajamentelor OSCE, Consiliului European și altor standarde internaționale privind alegerile democratice.

A. Cadrul legislativ

1. OSCE/BIDDO utilizează această oportunitate pentru a chema din nou autoritățile din Republica Moldova să reflecteze asupra implementării rapide a Recomandărilor comune a OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Consiliului European. Beneficiile implementării Recomandărilor comune au fost recunoscute de CEC, fiind necesară adoptarea modificărilor relevante a legislației, în cursul unui proces participativ cuprinzător, cu mult înaintea alegerilor locale din 2007. Revizuirea pragului electoral de reprezentare pentru partide, blocuri și candidați independenți pentru a participa la distribuirea mandatelor, merită o atenție sporită. Prevederile referitoare la acreditarea observatorilor internaționali de asemenea ar necesita o clarificare.

B. Administrarea alegerilor

2. Trebuie luat în considerare faptul asigurării unei componente participative a CEC, indiferent de gruparea politică care deține puterea.

3. În scopul asigurării unei transparențe depline și a ridicării nivelului general de încredere în proces, CEC trebuie să publice toate hotărârile în Monitorul Oficial și pe pagina de Internet oficială imediat după adoptarea acestora.
4. CEC trebuie să prezinte rezultatele detaliate a alegerilor pe secții de votare pe pagina de Internet oficială, imediat după ce au fost prelucrate de Consiliile electorale de circumscripție.
5. Cu toate că CEC a abordat un număr de probleme pe parcursul perioadei pre-electorale, multe din acestea puteau fi soluționate la o etapă incipientă, dat fiind că CEC este un organ permanent. Pentru alegerile viitoare, ar fi binevenit ca pregătirile pentru alegeri de către CEC să fie începute mai devreme.
6. Trebuie introduse mecanisme pentru a asigura ca membrii Consiliilor electorale de circumscripție aleși din corpul judecătoresc să nu îndeplinească obligațiunile de judecători pe parcursul activității în calitate de membri ai Consiliilor electorale de circumscripție.
7. Trebuie creat un registru central al alegătorilor pentru alegerile viitoare și introdus un mod unificat de menținere a listelor alegătorilor la nivel local, în baza unei divizări clare a responsabilităților dintre organele la nivel local și central. Listele electorale ar trebuie să se bazeze mai degrabă pe registrele civile și nu pe vizitele de la ușă la ușă.
8. Codul Electoral trebuie modificat în sensul de a permite alegătorilor care așteaptă la coadă în momentul închiderii secțiilor de votare să voteze.
9. În scopul evitării cozilor lungi și a mări șansa alegătorilor de a vota, numărul maxim de alegători înregistrați la o secție de votare, care este de 3000 de persoane conform prevederilor curente ale Codului Electoral, trebuie redus, iar numărul de secții de votare mărit în mod corespunzător.
10. Sunt necesare campanii fundamentale de informare a alegătorilor pentru a asigura înțelegerea de către alegători a proceselor și de a le oferi posibilitatea unei alegeri în cunoștință de cauză.
11. Comunicarea hotărârilor CEC organelor electorale de nivel mai mic și altor părți implicate în alegeri trebuie optimizată pentru a asigura faptul ca aceste organe să fie pe deplin informate în timp util, și a garanta o aplicare uniformă a cadrului legislativ și hotărârilor CEC.
12. Codul Electoral trebuie modificat în sensul unei prevederi foarte clare că sprijinul organizatoric oferit de către autoritățile publice organelor electorale, nu oferă dreptul și nu autorizează prezența permanentă sau pe termen lung a oficialilor administrației locale în incinta secțiilor de votare sau altor organe electorale.
13. Trebuie introdus un termen limită specific mai scurt pentru crearea Consiliilor electorale de circumscripție și altor organe electorale, în cazul alegerilor anticipate în urma dizolvării Parlamentului, deoarece termenii existenței sunt contradictorii.
14. Autoritățile ar putea lua în considerare posibilitatea deschiderii unor secții de votare adiționale peste hotare, într-un mod clar reglementat, în timp util și într-o manieră transparentă, sub egida ambasadelor în care gradul de participare la alegeri este înalt, pentru ca cetățenii care doresc să participe la vot să poată face acest lucru.

C. Reclamații și contestații

15. Este necesar de a vedea cum poate fi asigurat faptul ca legea să prevadă în mod clar autoritatea și responsabilitățile diferitor organe responsabile de revizuirea reclamațiilor și contestațiilor pentru a evita conflictele de jurisdicție, și nu trebuie să prevadă dreptul reclamanților sau autorităților de a alege organul de apel.
16. Instanțele de judecată trebuie să respecte termenii introduși de Codul Electoral (Art. 67)
17. CEC și Consiliile electorale de circumscripție trebuie obligate prin lege să emită hotărâri asupra reclamațiilor în termeni scurți. Într-adevăr, deși legea prevede un termen de trei zile pentru ca CEC și Consiliile electorale de circumscripție să înceapă examinarea reclamațiilor, ea nu prevede nici un termen referitor la adjudecarea acestora. Termenul curent de 30 de zile prevăzut de Legea cu privire la petiții, în mare măsură aplicată organelor administrative, nu este adecvată pentru soluționarea disputelor electorale.

D. Campania electorală și mass-media

18. Trebuie luate măsuri pentru a asigura faptul ca toți concurenții să aibă acces liber și egal la electorat, și să poată desfășura campania electorală fără nici un impediment. Autoritățile trebuie să asigure ca autoritățile publice locale și poliția să nu se implice nejustificat în activitățile de campanie.
19. Trebuie făcuți pași ulteriori pentru a preveni abuzul resurselor administrative în scopuri de campanie la toate nivelele.
20. Legea cu privire la desfășurarea și organizarea întrunirilor s-a dovedit a fi prea puțin flexibilă pentru condițiile specifice de desfășurare a unei campanii electorale. Cerința impusă organizatorilor unui miting de a depune cererea respectivă la autoritățile municipale cu 15 zile înainte de eveniment, constituie o restricție a unei campanii libere. Sunt necesare regulamente flexibile de oferire în timp util și echitabil a locurilor pentru desfășurarea mitingurilor electorale și a întrunirilor cu alegătorii, atât în incinte, cât și în afară lor.
21. Prevederile Codului Electoral cu privire la alocarea spațiului pentru afișele electorale trebuie modificate spre beneficiul concurenților electorali. Codul Electoral trebuie să asigure spațiu „suficient” și nu „minim” pentru afișaj și trebuie pusă în aplicare prevederea conform căreia un asemenea spațiu trebuie alocat în termen de cinci zile de la înregistrarea concurentului.
22. Prevederile legale care impun restricții asupra dreptului posturilor de televiziune de a reflecta activitățile electorale în buletinele de știri și programele de actualități trebuie omise.
23. Posturile de televiziune trebuie obligate să respecte pluralitatea viziunilor politice, în special în cadrul buletinelor de știri. În timp ce reflectă activitățile Guvernului în perioada campaniei electorale, posturile de televiziune trebuie de asemenea să prezinte spectatorilor și viziunile de opoziție.
24. Timpul dedicat informării și școlarizării alegătorilor trebuie majorat în scopul informării alegătorilor referitor la drepturile acestora și procedurilor de vot.

E. Societatea civilă și observarea alegerilor

25. Codul Electoral trebuie modificat pentru a include criterii, proceduri și termeni clari de acreditare a observatorilor internaționali.
26. Motivele pentru refuzul de a acredita observatorii, fie locali sau internaționali trebuie comunicate solicitantului în scris și în timp util.

F. Participarea minorităților naționale

27. Criteriile de înregistrare prevăzute de Legea privind partidele și alte organizații social-politice trebuie revăzute pentru a încuraja și a facilita libertatea de asociere, reprezentarea minorităților, și interesele regionale.
28. Este necesar de a implementa Planul de acțiuni a OSCE cu privire la romi și sinti, în special capitolele dedicate participării la luarea de decizii.

G. Participarea femeilor

29. Este necesar de a adopta cât mai rapidă a proiectului de lege cu privire la șanse și drepturi egale pentru femei și bărbați de Parlament.
30. Legea privind partidele și alte organizații social-politice promovează principiul egalității femeilor și bărbaților în organele decizionale. Este important de introdus măsuri privitor la atingerea și verificarea îndeplinirii acestui obiectiv.
31. După ce a semnat Convenția privitor la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor cu 10 ani în urma, Moldova trebuie să semneze și Protocolul Opțional.

XIV. ANEXA 1. Rezultatele alegerilor³³

Numărul alegătorilor incluși în listele permanente	2,270,668	
Numărul alegătorilor incluși în listele suplimentare	159,869	
Numărul alegătorilor care au primit buletine de vot	1,576,203	
Numărul alegătorilor care au venit la urne	1,576,079	64.8% din toți alegători înregistrați
Numărul voturilor invalidate	18,251	1.16% din totalul de voturi
Numărul voturilor validate	1,557,828	
Numărul buletinelor de vot primite de Birourile Electorale	2,451,157	
Numărul buletinelor neutilizate și anulate	874,992	

partid/ bloc electoral / candidat independent	Voturi	Ponderea în voturile validate	Mandate
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM)	716,336	45.98	56
Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD)	141,341	9.07	11
Blocul Electoral “Moldova Democrată” (BMD)	444,377	28.53	34
Partidul Social Democrat (PSDM)	45,551	2.92	0
Blocul Electoral “Patria–Rodina”	77,490	4.97	0
Silvia Chirilov (candidat independent)	3,145	0.20	0
Mișcarea Social-Politică Republicană “Ravnopravie”	44,129	2.83	0
Uniunea Centristă din Moldova	11,702	0.75	0
Alexandru Bușmachiu (candidat independent)	747	0.05	0
Uniunea Muncii “Patria–Rodina”	14,399	0.92	0
Maia Laguta (candidat independent)	1,011	0.06	0
Ștefan Matei (candidat independent)	1,934	0.12	0
Partidul Popular Creștin Țărănesc din Moldova	21,365	1.37	0
Andrei Ivanțoc (candidat independent)	1,678	0.11	0
Alexandru Arsenii (candidat independent)	572	0.04	0
Alexei Busuioc (candidat independent)	983	0.06	0
Tudor Tătaru (candidat independent)	2,273	0.15	0
Fiodor Ghelici (candidat independent)	1,102	0.07	0
Victor Slivinski (candidat independent)	495	0.03	0
Anatolii Soloviov (candidat independent)	452	0.03	0
Partidul Republican din Moldova	592	0.04	0
Mircea Tiron (candidat independent)	284	0.02	0
Partidul Justiției Social-Economice din Moldova	25,870	1.66	0
Total	1,557,828	100.00	101

XIV. ANEXA 2: Încălcarea termenilor limită de către instanțele de judecată

Tabelul de mai jos include un eșantion al hotărârilor instanțelor de judecată în toate cazurile analizate de OSCE/BIDDO MOA

Solicitant	Problema	Caz nr.	Data recepționării scrisorii de către instanță	Data luării hotărârii	Nr. de zile	Întârziere
PSDM	Anularea mai multor hotărâri ale CEC prin care PSDM încălca regulile cu privire la materialele electorale tipărite	Curtea de Apel Chișinău 3-932/05	7 februarie 2005 (prin poștă)	18 februarie 2005	11	6
Valerii Efremov	Revocarea de către CEC a înregistrării Partidului Republican din Moldova în calitate de concurent electoral.	Curtea de Apel Chișinău (Nr. cazului nu a fost comunicat MOA)	18 februarie 2005	25 februarie 2005	7	2
PSDM	Refuzul mai multor posturi de televiziune private de a semna contracte cu PSDM privitor la difuzarea publicității sale electorale (Art. 32 al Concepției CEC cu privire la mass-media)	Curtea Supremă de Justiție 3r-429/05	31 ianuarie 2005	10 februarie 2005	10	5
PPCD	Legalitatea primei hotărâri a CEC datorită lipsei publicării oficiale a unei hotărâri precedente a Parlamentului cu privire la stabilirea datei alegerilor	Curtea Supremă de Justiție 3r-338/05	17 ianuarie 2005	3 februarie 2005	17	12

DESPRE OSCE/BIDDO

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) este principala instituție a OSCE care asistă statele participante „să asigure respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, să asigure ordinea de drept, să promoveze principiile democrației (....), să construiască, să consolideze și să protejeze instituțiile democratice, și să promoveze toleranța în societate” (1992, Documentul Helsinki).

BIDDO, cu sediul în Varșovia, Polonia, a fost creat de către șefii statelor sau guvernelor participante la OSCE inițial ca Biroul pentru Alegeri Libere la Samitul din 1990 de la Paris și și-a început activitatea în mai 1991. În 1992, numele Biroului a fost schimbat încât să reflecte mandatul lărgit al biroului, care includea drepturile omului și democratizarea. La moment, BIDDO are un personal de peste 100 de persoane.

BIDDO este organizația principală din Europa care se ocupă de **observarea alegerilor**. Ea coordonează și organizează dislocarea a mii de observatori în fiecare an pentru a determina dacă alegerile ce se desfășoară în regiunile OSCE sunt conforme cu legislația națională și standardele internaționale. Metodologia unică ce este aplicată oferă o analiză detaliată a tuturor elementelor procesului electoral. Prin intermediul proiectelor de asistență; BIDDO ajută statele participante să-și îmbunătățească cadrul lor electoral.

Activitățile de **democratizare** întreprinse de BIDDO se axează pe următoarele domenii: ordinea de drept, societatea civilă, libertatea de deplasare și egalitatea între femei și bărbați. Anual, BIDDO implementează câteva programe de asistență specializate scopul fiind facilitarea și îmbunătățirea gradului de respectare a angajamentelor OSCE și dezvoltarea structurilor democratice.

BIDDO monitorizează respectarea de către statele participante a angajamentelor OSCE privind dimensiunea umană și oferă asistență în domeniul îmbunătățirii protecției **drepturilor omului**. De asemenea organizează câteva întâlniri pe an pentru a examina aplicarea angajamentelor de dimensiune umană de către statele participante la OSCE.

În domeniul **toleranței** și **non-discriminării**, BIDDO oferă suport statelor participante în implementarea angajamentelor OSCE și fortificarea reacției lor la crimele de ură și cazuri de rasism, xenofobie, antisemitism și alte forme de intoleranță. Activitățile BIDDO legate de toleranță și non-discriminare sunt axate pe următoarele domenii: cadrul legislativ, instruirea pe marginea aplicării legii, monitorizarea, raportarea și controlul reacțiilor la crimele și incidentele motivate de ură, la fel și activitățile educaționale de promovare a toleranței, respectului și înțelegerii reciproce.

BIDDO consult statele participante cu privire la politicile ce vizează **romii** și **sinti**. Aceasta promovează consolidarea capacităților și crearea de rețele în cadrul comunității rome și sinti, și încurajează participarea reprezentanților romi și sinti în elaborarea politicilor. BIDDO de asemenea acționează ca punctul de schimb de informație despre problemele comunității rome și sinti între organizațiile locale și internaționale.

Toate activitățile BIDDO sunt întreprinse în strânsă coordonare și cooperare cu statele participante ale OSCE, instituțiile și operațiunile în teren ale OSCE, dar și cu alte organizații internaționale.

Mai multe informații pot fi găsite pe pagina de Internet oficială a BIDDO (<http://www.osce.org/odihr>).